

УКРАЇНСЬКИЙ ОВІДІЙ: КІЛЬКА МИТЕЙ ЗУСТРІЧАННЯ У ЧАСІ І ПРОСТОРИ

Гаразд розуміючи, що всілякі паралелі – український Джойс, український Фолкнер – традиційно сприймаються з іронічною, а то й глузливою по-смішкою, все ж не можу позбутися спокуси означити саме таку тотожність у життєвській та творчій долі римського елегіка (43 р. до Р.Х. – 18 р. від Р.Х.) й українського поета (XX – XXI ст.).

У книзі другій «Скорботних елегій» Овідій, звертаючись до Августа, акцентує увагу на тому, що визнає свою винуватість, але не злочин то (*scelus*), а помилка (*error*).

Навряд чи знайдемо у поетичному всесвіті Дмитра Кременя якісь покайні мотиви, бодай визнання... помилки; а от злочинну статтю йому було накинута, коли року 1974-го, як про те свідчить поетів син Тарас, владобозна професура влаштувала судилище над автором «крамольних» творів. Звідси й моя аналогія з римським поетом, – йшлося про звичайнісіньке вигнання десь на південні степові терени України...

Це вже згодом дізнавалися з обережних фраз, натяків, доброзичливих або уциплених позирків, та й серед звеселілих од оковитої товариств про «останню» хвилю політичних репресій, про тотальне стеження всіх за всіма, – але того сімдесят другого року двадцятого століття, мені, випускникові бібліотечного факультету Київського державного інституту культури, випало за розподілом рушати до якогось загадкового Закарпаття (обираючи між Коростишівською районною бібліотекою та Закарпатською обласною для дітей ім. Д. Вакарова).

Не час і не місце переповідати своє ужгородське життєпроживання з невлаштованим побутом, маленькою зарплатнею методиста, – важливіше те, що саме той край з його багатомовністю, архітектурою, поїздками з виробничої потреби поновив у мені давніший, ще зі шкільного часу, потяг до поезотворення, а згодом і до прозописання. Повторюючи за Хемінгуєм, сказав би коротко: Ужгород – це свято, яке завжди з тобою; це місто, яке дарувало почування величній самотинності, а отже, й спонуку до творчості. Не все з хронологічною точністю пригадується, хіба от якісь миті, видава, сюжети, пригоди; як і це: побував одного разу зі своїм невеличким рукописом на літстудії при Ужгородському університеті та, вдостойвшись на якомусь тексті красномовного напису «ай-й-й-й», більше туди не потикався. Десь тієї пори і сталася короткотривала зустріч з Дмитром, – чи на літстудії познайомилися, чи він завітав до бібліотеки; спогад-спалах доносить: поволі рухаюся затіненим Пасажем, і він читає з руки уривки з поеми, що назва її поновилася значно пізніше (чи й не з есею сина Тараса); *Меморандум Герштейна*; це з тих його творів, що мали скласти першу книжку, якій так і не судилося побачити світ, і над яким було влаштовано судилище 1974 року.

Не похвалятимусь, що запам'ятав щось із тих уривків з його «Меморандуму», – правдивіше було

б сказати про власне відчуття від почутого; мене, на той час автора різножанрових спроб, дворянко-вих сентенцій, прозових етюдів у «сюрреалістичній» манері, вразила епічна розлогість, мисленна напруга, незвична, гадаймо, і для всієї тодішньої поетичної традиції з обов'язковими «паровозами» про Леніна, партію, комсомол, поборюванням буржуазного націоналізму.

А що кумедного, водночас і трагічного у цьому зв'язку, то це коли одна бібліотечна пані, чи й не дружина обкомівського працівника, застерігала мене од спілкування з Дмитром, бо це... небезпечно. Й хтосьна, якби для мене окошилася така дружба з поетом Кременем, якби не застукав позов для служби в советській армії.

Тож наші життєві шляхи надовго розійшлися, – Дмитрові судилося вигнання у степову Україну, а я рятувався «втечею» десь у напрямку Києва, ближче до мами, що проживала самотою у нашій родинній хаті, та сестер, закорінених на тоді в Богуславі й Кагарлику.

Що ж до застереження бібліотечної пані, то, певне, тоді уперше в житті запосівав у підсвідомості здогад, яке небезпечне ремесло оця творча трудящість і якими жертвами виповниться отой застрашений цензурою, репресіями духовний вимір, з не менш острашливою назвою – українська радянська література.

Вдруге зустрілися із Дмитром «віртуально», – це коли я щороку бував у селі моєї дружини на Миколаївщині, й якось втрапила до рук російськомовна комсомольська газета, а в ній зо кілька поетичних з'яв молодих авторів з подачі Дмитра Кременя...

Подальші ж зустрічі мали доволі офіційний присмак, і було б нечемно з мого боку навіть натякати на якісь дружні, побратимські стосунки; більшою мірою йдеться про духовне побратимство, про однозначність у погляді на історію, долю, українську людину. Жартома кажучи, зустрічі й перемовляння хоча б кількома словами на письменницьких з'їздах, пленумах (куди Дмитро прибував як голова Миколаївської організації НСПУ) двох лауреатів Шевченківської премії – не таке вже й аж щось, аби про це розводитись у короткому мемуарі.

Та й аналогія з Овідієм, до якої вдався на початку, не така вже й оригінальна; у багатьох обсерваційних текстах про творчість Кременя вона постає, та й поставатиме. Адже як справжній національний поет він зріс саме там, «у вигнанні», синтезувавши давній подих історії, що найдужче вчувається саме на українському Півдні, з мисленною епічністю, пристрасністю і мудрістю, заповіданою йому рідним закарпатським краєм, ностальгія за яким прочитується не так у якихось конкретних рядках, як у самій магії поетичного вислову, у позирку його строфіки й навіть текстуальної графіки.

...Хотілося оповісти про ще одну «магію»; про це, хай і випадкове, перетинання у часі і просторі з Дмитром Кремінем, але то вже тема для роману, чом би й не філософського.

...Він якось аж по-дитячому радісно звідомляв за телефонної розмови, що надруковано ще одну поетичну його добірку, але ніколи не допиту-

вався, як це водиться серед багатьох поетів, як *тобі, що ти скажеш*.

І душа сповнялася радістю і вдячністю, мовби відгукуючись на його радість.

В'ячеслав МЕДВІДЬ,
письменник,
лауреат Шевченківської премії